

DEN SIDSTE REJSE

BREVE FRA ETATSRAAD NIELS TØNDER LUND TIL HANS HSTRU

VED

H. TOPSØE-JENSEN

Efter den engelske Landgang ved Vedbæk 16. August 1807, som blev Indledningen til Københavns Belejring og Bombardement, blev Forbindelsen mellem Norge og Danmark afskaaret, og Regeringen i København indsaa hurtigt Umuligheden af at kunne umiddelbart styre Norges Anliggender. Som Følge heraf saa man sig nødsaget til under 24. August 1807 at udnævne en interimistisk Regeringskommission for Norge. Dens Præsæs var den kommanderende General i det søndenfjældske Norge og senere Statholder, Prins CHRISTIAN AUGUST af Augustenborg; de øvrige Medlemmer var Justitiarius i Akershus Stiftsamt, Etatsraad ENEVOLD DE FALSEN og Stiftamtmand GEBHARD MOLTKE (-HVIDTFELDT); 1. September traadte Kommissionen sammen, næste Dag tilforordnedes den endnu et Medlem: Amtmand, Kammerherre MARCUS GIØE ROSENKRANTZ.

Kommissionen blev hurtigt stillet overfor store Vanskeligheder, der kun øgedes, da man fra 29. Februar 1808 var i Krig ikke blot med England, men ogsaa med Sverige, idet den nye Krigs Byrder udelukkende faldt paa Norge. Til Forsvarsproblemerne kom de meget alvorlige Forsyningsproblemer; Kornforsyningen fra Danmark, der var en Livsbetingelse for hele det sydlige Norge, foregik paa Smaaskibe, der i Nattens Mulm og Mørke søgte at slippe fra Jylland over til Sørlandet; under disse farefulde Forsøg paa at bryde den engelske Blokade gik adskillige Skibe tabt ved Opbringelse eller Skibbrud. I Løbet af det vanskelige Aar 1808, hvor navnlig Levnedsmiddelsituationen vakte Bekymring, voksede Kommissionens Arbejde saa meget, at det blev en bydende Nødvendighed at forstærke den med nye Kræfter; dens betydeligste Medlem, Falsen, var allerede af Over-

anstrengelse paa Sammenbrudets Rand. Frederik VI havde ganske vist 14. September 1808 udnævnt den tidligere Kaptajn i Søetaten, Kammerherre GEORG CONRAD KAAS (1762–1808), der 1802 havde været Gesandt i Portugal, til Medlem af Regeringskommissionen, men han kom først afsted i November og naaede aldrig frem, idet Skibet forliste ved Brevik. Omtrent samtidig kom Meddelelsen til København

Malerier af Jens Juel. Tilhører Frk. Helene Philipsen-Prahm.

om, at Falsen 16. November 1808 efter en Teaterforestilling i Depression havde søgt Døden i Christianiafjorden, hvor hans Lig blev fundet den næste Morgen.

Prins Christian August henvendte sig nu 22. November til Kongen og udtalte Ønsket om, at nye Medlemmer af Regeringskommissionen snarest muligt maatte blive udnævnt, da de tiloversblevne var overlæssede med Arbejde, og at de maatte blive taget mellem Embedsmændene i Norge eller mellem indfødte Nordmænd. Valget af Kaas har man aabenbart i Christiania anset for et Fejlgreb. Prinsen foreslog Amtmand SOMMERFELDT, Stiftamtmand THYGESON eller Amtmand i Buskerud Amt, Grev WEDEL-JARLSBERG. 12. December udnævnte Kongen Grev WEDEL samt Deputeret i Vestindisk-guineiske Rente- og Generaltoldkammer, Etatsraad Niels Tønder Lund.

NIELS TØNDER LUND var født i Trondhjem 30. Oktober 1749; hans Far var residerende Kapellan ved Byens Frue Kirke, Moderen hed ELLEN MARGRETHE, f. TØNDER. Hans Livs Data kan efterlæses i Dansk biografisk Leksikon, XIV, 545-46. Næsten hele hans Karriere faldt indenfor Generaltoldkammeret, hvor han var blevet ansat i 1778, og hvor han nu i 1805 var avanceret til Deputeret. Han ansaas for at være en af Frederik VI.s dygtigste Embedsmænd; ogsaa i Norge havde hans Navn en god Klang, og Kongen var sikker paa med hans Udnævnelse at imødekomme norske Ønsker. Foruden at være en duelig og pligttopfyldende Embedsmand havde Tønder Lund et nationaløkonomisk Forfatterskab bag sig, og han havde især fra sin tidlige Ungdom interesseret sig for Naturvidenskaberne, navnlig Botanik og Entomologi. Han var en nær Ven af Botanikeren MARTIN VAHL, hvem han ved flere Lejligheder virksomt havde støttet, og med hvem han gennem mange Aar stod i Brevveksling. Sammen med en anden fortrolig Ven, den senere Statsminister OVE RAMEL SEHESTED, hvis Hovmester han som ung theologisk Kandidat havde været under dennes Studieophold ved Sorø Akademi, og med hvem han havde foretaget en større Udenlandsrejse, ejede han en Insektsamling, som var europæisk berømt, og som nu danner Grundstammen i Zoologisk Museums.

Niels Tønder Lund var 24. Maj 1797 blevet gift med GEORGINE CATHARINE BLUHME, f. KROHG, Enke efter Toldkasserer i Helsingør JOHANNES BARTHOLOMÆUS BLUHME (1760-96). Brylluppet stod paa Bellevue ved Klampenborg, og mellem Gæsterne var foruden Brudens Familie Tønder Lunds Ven, Historikeren SUHM, der „særdeles oplivede Selskabet ved sin vittige og aandrige Conversation“, fortæller Datteren, Fru HELENE HOLST i sine Ungdomserindringer¹. Ogsaa den unge Frue var fra Trondhjem. Hun var født 18. November 1774, Datter af Oberstløjtnant, senere Generalvejrmester NICOLAI FREDERIK KROHG (1732-1801) og ANNA MEINCKE (1743-1823), tilhørte saaledes baade paa fædrene og mødrene Side Byens mest ansete Familier. I Ægteskabet var der fire Børn. En lille Datter THEODORA, f. 1805, døde 2½ Aar gammel af Strubehoste; hendes tre Sødskende omtales i Brevene: Anna HELENE, f. 7. Juni 1800 i København, død 24. Maj 1875 i Aarhus; gift 12. August 1817 i Lyngby Kirke med Lærer for

¹ Anna Helene Holst: Erindringer, skrevet til hendes Søn, Toldkontrollør Niels Holst, Ms. i Det kgl. Bibliotek, Ny kgl. Samling, 4°, 3279. Sst. findes i Privattyk en tysk Oversættelse: Jugenderinnerungen von Anna Helene Holst geb. Tønder-Lund, Hamburg [1905], oversat af hendes Datter Nanna v. d. Hellen.

Prins FREDERIK CARL CHRISTIAN (den senere Kong Frederik VII), cand. theol. P. N. MØLLER HOLST, senere Sognepræst til Elmelunde paa Møn (1784–1872); hendes før omtalte Ungdomserindringer giver et smukt og levende Billede af Barndomshjemmet. LAURA Frederikke, f. 17. April 1803 i København, død i Trondhjem 1831 eller 1832, huskes fra Mit Livs Eventyr som H. C. Andersens første Velynderske¹. Sønnen NICOLAI FREDERIK, f. 28. August 1807, døde allerede i Februar 1809 af Strubehoste.

Udnævnelsen er som sagt dateret 12. December. Datteren fortæller herom følgende: „[Fader] blev en Morgen først i December kaldt op til Kongen. Det var intet usædvanligt og vi anede intet ondt – men da Fader kom hjem til Middag var han meget stille og alvorlig. – Efter Bordet kaldte han Moder ind i sit Værelse og fortalte hende hvad Kongen havde forlangt af ham. . . . Frederik 6te bad Fader strax rejse [til Norge] som 3 Regjeringsraad. Fader frabad sig det – han havde sin Familie her, var i sit 60de Aar vilde nødigt forlade sin Virkekreds her, for deroppe at tage fat paa noget saa ganske fremmed – men det hjalp ikke – Kongen kjendte ingen anden Mand, som han kunde bruge. Fader foreslog flere – Nej, der var Ingen som baade besad hans og Normændenes Tillid – „De er jo en rask Mand og for Deres Kone og Børn skal jeg nok sørge“ og derved var intet mere at gjøre – Inden 14 Dage skulde han rejse – det hastede at faae ham derop“. 15. December skrev Kongen til Prins Christian August: „Det Tab, Regjeringskommissionen haver gjort ved Etatsraad Falsen, haver gjort mig meget ondt. Jeg haver troet, at en Mand, udrustet med det fornødne Talent, strax maatte udnævnes; en saadan Mand, haaber jeg at finde i Etatsraad Tønder Lund; han er vant til Kollegialforretninger, har et klart og godt Hoved, er redelig og født Nordmand².“

Werlauff skrev paa sine gamle Dage om Tønder Lund: „Han ahnede sin Skiebne, da han reiste bort³.“ Faren kom ikke blot fra de engelske Blokadeskibe, der opholdt sig i danske Farvande lige til Udgangen af December, og som stadig afpatuljerede Kattegat og Skagerak – af syv Skibe med Munderingssager til Norge var saaledes kun to sluppet igennem. Men allerede i November var Vinteren begyndt, en af de strængeste i Mands Minde, og ved Juletid var de indre Farvande allerede islagte. En Rejse i et skrøbeligt, primitivt Fartøj i denne frygtelige Kulde var ingen Spøg for en 60-aarig, der

¹ Om hende Anderseniana, VIII, 1940, S. 79–85.

² Meddelelser fra Krigsarkiverne, IV, 1890, S. 63.

³ Norsk Historisk Tidsskrift, I, 1871, S. 438.

tilmed ikke var vant til at færdes paa Søen. Men Niels Tønder Lund var rede til at gøre sin Pligt. Paa Rejsen tog han sin trofaste norske Tjener IVER SIMESSEN VEDSKE med. Den kan følges i alle Enkeltheder, til han kommer til Løkken, hvor han kunde vente at finde første Skibsløjlighed til Norge. Ventetiden blev lang, og Kulden tog til; 9. Januar var der fast Is mellem Skaane og Sjælland, mellem Sjælland og Øerne syd for, om alle Jyllands Havne, og Storebælt var helt opfyldt af Is¹. 10. Januar slog Vejret om; der brød en stærk nordlig Storm løs, og Natten mellem 11. og 12. Januar afsejlede Niels Tønder Lund fra Løkken. Skibet naaede aldrig sit Bestemmelsessted. Prins Christian August skrev 27. Januar til Kongen: „Om Etatsraad Tønder Lund haves hidindtil ingen bestemt Underretning².“ I Marts 1809 hedder det i et Brev fra Grevinde CHARLOTTE SCHIMMELMANN til Grevinde LOUISE STOLBERG: „Le digne et bon Tønder-Lund qui remplace Kaas n'a que trop pris sa place, on le croit perdu avec six vaisseaux³.“ Jacob Aall fortæller i sine „Erindringer som Bidrag til Norges Historie fra 1800 til 1815“: „Skibet skruedes fast i Isen og forgik. Det saaes fra Omegnen af Arendal i en lang Afstand, og flere Forsøg gjordes for at komme det i Havsnød stedte Skib til Hjælp. Baade vovede sig ud paa Isen, men alle Forsøg vare forgjæves. Skibet forsvandt, og der fandtes ikke Spor deraf⁴.“

I Hjemmet i Amaliegade klamrede man sig til Haabet saa længe som muligt; medens Brevet om Ankomsten stadig lod vente paa sig, døde Nicolai i Februar, og i April flyttede Fru Tønder Lund med Døtrene til den nye Lejlighed i Vestindisk Kompagnis Gaard. „Det ene Rygte kom efter det andet for at trøste Moder; i Begyndelsen blev hun glad og troede dem, men da det ene efter det andet kun var Vind tabte hun Modet. – Endnu langt ud paa Sommeren kom der Brev fra en, som havde seet Fader i Spanien, hvor et engelsk Skib, som havde optaget ham, havde bragt ham som Krigsfange. Man kunde ikke lade være at haabe og glæde sig ved ethvert saadant Lysglimt, men det svandt jo altid hen til Intet, og Mørket blev dybere og dybere. I October fik Moder Brev fra Kongen, som istedetfor Faders Gage 2200 Rbd., som hun havde beholdt (Fader skulde have 150 Rdb. maanedlig, som Regjeringsraad i Norge) gav hende 600 Rbd i Enkepension.

¹ C. F. Wandel: Søkrigen i de dansk-norske Farvande 1807-14, 1915, S. 174.

² Meddelelser fra Krigsarkiverne, IV, S. 141.

³ L. Bobé: Efterlattede Papirer fra den Reventlowske Familiekreds, V, 1902, S. 134.

⁴ 2. Udg. 1859, S. 162.

Det vakte almindelig Uvillie, at Kongen kun havde givet Moder 600 Rbd. – især da Fader som Deputeret havde Ret til 400 Rbd Pension for hans Enke om han var død naturlig. Men Krigstidene vare vanskelige. Frederik d. 6te meente man maatte være sparsommelig. FRITZ MOLTKE, Præsident i Toldkammeret, og SEHESTED gik da til Kongen, og foreholdt ham at han var nødt til at gjøre noget for Tønder Lunds Børn som han jo, da han sendte ham bort, havde paataget sig at sørge for. – Ja saa gav han da Laura og mig hver 100 Rbd aarlig med Løfte om 200 efter Moders Død indtil vi bleve gifte. – Frederik d. 6te skal dog have taget sig hans Død meget nær – den laae ham paa Samvittigheden – han kunde ikke taale at høre ham omtale – men afbrød og sagde „Ja, ja“ – naar Nogen vilde nævne ham. Da Moder var i Odense 1818 rejste han derigjennem med Dronningen – vi vare til Cour – Kongen gik hen til Moder, som blev præsenteret – „Tønder Lund!“ udraabte han – blev staaende en lille Stund, sagde ikke et Ord og gik bort.“

Etatsraadinde Georgine Tønder Lund døde 23. August 1819 i Odense efter kun to Dages Sygdom.

I Lærde Efterretninger 1810, Nr. 2, skrev Peter Erasmus Müller en Nekrolog over Niels Tønder Lund, der indeholder følgende smukke Karakteristik af hans Personlighed: „Længe vil blandt alle dem, der kiendte hans Embedsførelse, Mandens Retsind, Kraft, giennemtrængende Blik, utrættelige Iver og urokkede Fasthed, anprises som Mønster.“

Korsøer den 23 Dec. 1808.

Lillejule Aften.

Du veed at jeg forlod Dig i Gaar Morges Kl. lidt over 9. – Jeg kom til Korsøer Kl. 12^{1/2}. Vejen var god og Vejret ikke slet. Jeg ilede for ikke at mangle at komme beqvemt over, i Fald Lejlighed tilbød sig Fredag Morgen. Her fandt jeg en Mængde Rejsende, som ventede at komme over, og her ere de, som have ventet derefter i 16 Dage. – Herberget var fuldt, og jeg maatte tage til Takke med en i Hast giort Seng i et Værelse, hvor allerede 2nde vare indlagte. – I Dag have jeg og de øvrige ikke kunnet komme over, fordi 2 Engelske armerte Skibe have lagt sig i Farvandet, og fordi ingen Efterretning haves,

Brevene er stillet til Raadighed for Personalhistorisk Tidsskrift af Brevskriverens Oldebarn, Kommune lærerinde, Frøken Laura Beck.

om der ikke er Iis i Nyborg Havn. – – Jeg forstaaer det ikke men jeg maae troe Grev TRAMPE¹, som bestyrer Overfarten. Skjønt Vinden er fortræffelig og muligen Lejligheden til Overfarten ikke letteligen bliver mindre farlig eller besværlig, vil han dog ikke tillade den. Jeg ligger da her og Gud veed hvor længe. Staaer den gode Vind, haaber jeg dog, hvis god Efterretning imidlertid faaes fra Nyborg Havn, at vi liste os over i Morgen Aften, da Engelskmændene ikke kunne se og nappe os. Jeg helligholder da Jule Aften paa Beltet. En Dag længere kunde jeg da vel have været hos mine kiære efterladte.

Jeg lever forresten og paa Kiedsommeligheden og den tunge Venten nær ganske vel. I Gaar Middag fandt jeg hos Mad. ROSTED i Roskilde² en god Kiødsuppe, en god Ret fersk Torsk og en stegt And. Derfor, en halv Flaske Vin, en Portion Kaffe og noget min Tiener³ fik, forlangtes kun 9 $\frac{1}{2}$. Er det ikke godt Kiøb. Jeg saae BULL⁴, som kom til mig paa Vertshuset i Slagelse, Kl. 10 i Gaar Aftes. Det var [for] silde at giøre Cour hos Fruen. – I Dag har jeg spiiet vel nok, og ikke gjort andet. Det samme i Morgen og de følgende Dage, indtil Gud veed naar.

Jeg vilde skrive mine smaa Piger til; men Skrivematerialierne ere for slette. Hels dem, de gode. – Hels den gode Jomfru DEICHMANN⁵, deres anden Moder. Hels dem, som spørge efter mig, eller kunne finde mig Efterspørgsel værd. Lev vel og ubekymret for mig. Bered Dig paa mange Breve fra

Din inderligen hengivne
N TØNDER LUND

Helene og Laura og Nicolaj helses igjen.

P. S. Over Calundborg, eller over Skielskiør skal Overfarten nu være umuelig.

Nyborg den 25. [3: 24.] Dec. 1808.

Juleaften Kl. 8.

Jeg sendte Dig Brev af i Gaar. Som sagt kom jeg til at gaae over Beltet, mod Formodning, med Iisbaad Kl. 1 i Eftermiddag, men kom dog hid saa tidlig at jeg spiser her Jule Grød, eller noget andet godt; thi jeg har endnu kun faaet Frokost Kl. 10 i Korsøer. Min Overfart var meget heldig, skjønt lidt kold og kiedsommelig. I Morgen meget tidlig, Kl. 7 maaskee rejser jeg afsted for om mueligt at vinde giennem Fyn. Jeg iler for at det ikke skal siges at jeg søler i Vejen, siden Sagen syndes at have Hast, og, naar jeg da endelig rejser efter

Befaling, vil jeg ikke være Skyld i, at ikke Øjemedet hastigen nok opfyldes. At jeg laae i Korsøer i halvanden Dag var ikke min Skyld. Men uden Tvivl var det min, at jeg nu sidder her. Thi jeg var den første, som blev oversat i 14 Dage.

Jeg er kommen i Selskab undervejs med Amtmand BLOM⁶, der for længe siden som Capitain var i Tronhiem og omgikkes meget i den MEINCKESKE Familie⁷, og om hvem Du ventelig har hørt tale. Jeg har kientd ham længe. Han beder Dig helset.

Længere Brev kan Du ikke forlange en Juleaften. Jeg drak Din Sundhed; thi nu har jeg allerede spiiist og spiiist godt.

Lev vel gode Kone, hels Dine Børn fra Deres Fader

N TØNDER LUND.

Jeg er meget glad ved at være kommen over Beltet, thi den Tour var paa denne Aars Tid ikke uden Vanskelighed.

Aalborg, Onsdagen den 28 Dec. 1808.

Kl. 9.

Nu er jeg da kommen til Aalborg heel og holden, efterat have rejst i Dag 10¹/₂ Miil. Jeg er træt, har ikke Lyst at gaae ud i Aften og har intet at bestille. At fortælle Dig mit Levnets Løb, siden jeg sidst skrev Dig til fra Nyborg Juleaften, maae Du tillade.

Jule Dag reiste jeg giennem Fyn 10 Miil og over det lille Belt omtrent ¹/₂ Miil til Snoghøj. Mandagen fra Snoghøj over Vejle til Horsens i alt 8 Miil. Tirsdagen fra Horsens over Aarhus til Randers 11 Miil. I Dag fra Randers over Hobro til Aalborg. Meget mærkværdig er denne Rejsebeskrivelse ikke. Men maaskee Helene og Laura ville finde Fornøjelse i at følge min Rejsevej paa Kortet.

Caleschen har gjort mig betydelig Gavn. Den var ret skiont indrettet, og jeg skylder Sadelmager Lund derfor megen Tak. Maaskee tilkommer ham derfor mere end de 40 rdl, jeg leverede ham. Spørg derefter; thi Manden bør ikke tabe og han har sat den meget vel i Stand. Jeg var for knap i at give hans Dreng Drikkepenge. Giv dem endnu 3 R , og før mig det til Regning. Jeg betaler, naar jeg kommer til Christiania, eller igien tilbage til Kiøbenhavn. – Det har den hele Vej blæst meget og koldt, men meest paa Siden, og da har Caleschen beskyttet. Vejen har været god, men haard og ujævn, i sær i Jylland; og jeg er der paa deres underlige Vogne bleven temmelig vel rystet og stødt. Overalt har jeg fundet gode Vertshuse og god Forflegning

og alt for gode Senge, med Dun og bløde Fjær fra alle Kanter. Man maae og vænne sig til at taale det som godt er. Disse Senge ere vist meget meer kostbare, end dem, jeg anseer for Gode. Man sover dog i dem, i sær naar man har reist en halv Snees Miil om Dagen. Det fattigste Værtshus er nok det jeg nu er paa her i Aalborg. Der var ingen Plads i det, jeg reiste til og som var mig anbefalet. Men jeg haaber, at mit Ophold her ikke bliver langt.

29 Dec.

Jeg har i Dag giort Visiter. Først til Commandeur RISBRIGH⁸ i Morges tidlig. Han skal skaffe mig afsted eller skaffe mig Skib. Endnu veed han intet bestemt. Jeg gaaer til ham inden jeg spiser. Jeg er alt udbuden i Dag paa 2nde Steder, ogsaa i Morgen. Jeg haaber at rejse fra al den Herlighed. Gid jeg var i Norge. –

Posten gaaer i Dag, og jeg vil ikke forsømme at nytte den. Lev vel. Tænk ikke for meget paa mig. Hels mine Børn paa det kjærligste. Først naar jeg kommer i nogen Roe, kunne de vente Breve fra mig.

N TØNDER LUND.

Løkken den 31 Dec. 1808.

Jeg skrev Dig til fra Aalborg i Torsdags Formiddag. Jeg var udbuden 2 Steder til Middags, et andet steds til Aftens, og næste Dag til Middag hos General MOLTKE⁹, og til Aftens hos Stiftamtmanden, Kh PENTZ¹⁰. Men ved min anden Conferentse med Comm. Risbrigh Kl. 2, blev det bestemt, at, da et Skib passende til Overfarten var færdigt i Løkken, NB vel skulde afgaae Torsdags Aften, men som ikke rimeligen var afgaaen, og da intet passende Skib fra Fladstrand saa snart blev færdigt, jeg maatte rejse ned til Løkken næste Dag, i Haab at finde Skibet. Dette var af Søofficieren i Løkken beskrevet som særdeles skikket og beqvemt. Strax efter Middagsmaaltidet forlod jeg Aalborg, gik over Sundet eller Limfiorden til Sundby, hvor jeg indvarterte mig for saa meget tidligere at være paa Færde næste Dag, da jeg havde 6¹/₂ Miil at kiøre. Jeg naaede Løkken, hvor jeg nu er, Fredagen eller i Gaar Kl. hen ved 4. Her i Vensyssel kiøres elendig, og uden Tvivl elske de deres Heste mere end deres Næste.

Jeg fandt Skibet, der endnu ikke havde kunnet sejle, og som vel heller ikke kan sejle i Dag. Alle var enige om, at det er et godt Fartøj, at det sejler godt, at Skipperen er en ung, rask, og paa den norske

Kyst erfaren Mand, at han ingen Lyst har til at lade sig nappe, fordi han blev tagen i Sommer, og undveg siden fra Gothenborg. Han er da og deri erfaren og vil vist gjøre alt muligt for at kunne undgaa Venerne, for at tale i *Dagens*¹¹ Sprog. Skibet har og Bequemmeligheder, saa som Cahytter. Jeg har da bestemt mig til at gaae med dette Skib, og jeg mærkede tydeligen paa Risbrigh, at han troede Lejligheden fortrinlig, skiønt han intet bestemt vilde tilraade, da det omtrent er det samme som at raade til Tal i Lotteriet. Skiønt Meningerne ere forskellige, troer jeg og flere, Løkken bedre at sejle ud fra end Fladstrand, fordi Vejen er lige over, kun een Vind behøves, og Vejen kortere, kun 16 til 18 Miil. Du kan paa Kortet, i Selskab med Helene nærmere overbevise Dig derom. De specielle Korter over Danmark, som ligge i Portefeullen, især det over Vensyssel og Skagen vil vise det, og vise Dig *Løkken*, hvor jeg nu boer, og hvorfra det er uvist naar jeg reiser. Dertil udfordres god og stærk Vind, helst Storm, mørk Nat etc. – Nu skinner Maanen alt for klart, det er koldt og stille.

Jeg er imidlertid i *Løkken*, en berømt Bye, bestaaende af Fiskerhuse og Hytter. Jeg boer i det største Palais i Byen, der dog ikke udmærker sig synderligen uden ved en meget høflig og forekommende Vært og hans Datter, der ikke vide hvorledes og hvormeget Godt de kunne vise mig. – Da jeg kom i Gaar spurgde jeg om de havde fersk Fisk. Strax blev en sendt ud i Nordsøen for at hente en Torsk, som spatserede lige fra Nordsøen ind i Gryden. Den smagde vel saa godt som de Du henter fra Hyttfadet ved Stranden. – Men koldt er her, og ingen anden Brændsel end nogen stinkende Tørv, hvoraf alt lugter og tildeels smager; men man vænner sig til det. Jeg mærker ikke saa meget til det i Dag som i Gaar.

Jeg ønsker Eder alle et glædeligt Nyt Aar. Jeg glemde at efterlade noget til Ny Aars Gave for Børnene. Sig dem, at de skulle have det tilgode.

Naar det er Dig bekiendtgjort, at Værelserne i det Vestindiske Handelsselskabs Gaard¹² ere Dine, maae Du snart begynde at flytte. Du kommer derved til at betale dobbelt Husleje for et Fjerding Aar; men det faaer ikke hiælpe. Vi skyldte BØYE¹³, at ryddiggjøre Værelserne tidligere. Speilene i Salonen kunne ikke gavne i det ny Hus. Maaskee kunde den ene bruges i det Damaskes Cabinet, og den anden jeg veed ikke hvor. De passe sikkerlig i Stuen hos Bøye; men han kiøber dem ikke, og neppe de som flytte ind. Kunde Du faae 50 rdl. for dem samt Bordene, kunde Du gjerne sælge dem.

En Ting udbeder jeg mig af Dig: Indskrænk Dig ikke for meget,

lev godt, see Folk mellemstunder uden just at gjøre Giæstebude, og lev som før. –

For Haven¹⁴ maa Du tidligen drage Omsorg. Gartner HOLBØL¹⁵ vil vel hiælpe Dig. Det er Gartneren i den botaniske Have. Han vil nok skaffe Dig en, som sætter den i Stand.

Løkken den 2 Jan. 1809.

Omsider bliver Du vel kied af mine Breve, hvormed jeg saa ideligen hiemsøger Dig. Jeg skrev Dig til den 31. Dec. sidst. – Jeg ligger her endnu og venter. Jeg har intet at bestille, og, mellem os sagt, jeg kieder mig. Du maae undgiælde derfor. Du skal igien læse et Brev.

Blandt det meget jeg glemde at afgjøre i Kiøbenhavn var at betale Professor RAMUS¹⁶ 65 rdl, som jeg har oppebaaret for VAHLS¹⁷ Medaille. Naar han forlanger det, da hav den Godhed at udbetale dem. Har Du dem ikke, faaer Du dem vel fra Adm. TOPSØE¹⁸. – Jeg skal, naar jeg kommer til Christiania, sende Dig Penge ned; thi jeg seer nok at Du behøver til Flytning o. s. v.

Her er forskrækkelig koldt. Jeg fryser i Kakelovns Krogen. Forresten lever jeg her vel, spiser og drikker. Jeg nødes vel endnu at blive her nogle Dage, og det faaer ikke hiælpe, naar Overfarten derved bliver sikkrere. Med Skibet, som jeg har bestemmt mig til at gaae over med, følge og 2nde Skippere fra Norge, den ene fra Arendal, den anden fra Mandal, de have sejlet længe paa Norge og kiende Kysten. Den fra Arendal, som nylig har forliist sit Skib, er især en rask Mand. Skipperen som fører Skibet, der skal sejle godt, har og Ord for at være vel bekiendt med Farten paa den norske Kyst. – Jeg har bedet Comm. Risbrigh skrive Dig det til, naar jeg er afrejst; thi det meldes ham fra Lieutenanten, som her har Station og bestyrer Farten herfra.

Men, fordi Du ikke snart faaer Brev fra mig naar jeg er afsejlet, maae Du ikke ængste Dig; thi Du veed at Posterne gaae usikkert. Jeg skal ellers skrive, saa snart jeg faaer Fodfæste i Norge, eller kommer til en norsk Kiøbstæd. Jeg længes efter at kunne helse Dig fra gamle Norge. I mit sidste Brev indsluttede jeg 2 smaa Breve til mine smaa Piger. De vare slet skrevne, thi jeg maatte skynde mig, og Skrivmaterialierne ere ikke her de bedste. Hels Pigerne og hels Drengen. Maaskee tænker jeg ligesaa ofte paa dem, som de paa mig. Lev alle vel. Det første Brev jeg faaer fra Dig i Norge vil være mig særdeles kiært. Det vil fortælle mig, haaber jeg, at I leve alle vel. Det er i Sand-

hed tungt at være saa langt borte fra en kjær Kone og gode Børn. Men vi samles vel igien. Hils Jomfr. Deichmann fra Din evig hengivne og forbundne

N TØNDER LUND.

Løkken den 4 Jan. 1809.

Gode Georgine.

Jeg ligger endnu her og kan muligen komme til at ligge her meget længe. Stræng Kulde, klart Vejr og nordlig Vind vedbliver. Vandet er for lavt til at Skibet kan udflyde, om end Omstændighederne ellers tillode Overfarten. Jeg kieder mig skrækkeligen. Det er for koldt til at gaae ud af Stuen, til at rejse om i Nabolaget, hvor der ellers skal findes gæstfrie Familier. Her er overmaade koldt, og Brændselen sparsom. Min Tilflugt er at skrive Dig til. – Jeg har endnu ikke takket Dig for al Din ømme Godhed mod mig. – Dog Du tvivler ikke om min Taknemmelighed, om mine Følelser mod Dig. Gud glæde og belønne Dig! Hels mine smaa Piger. Jeg glemmer aldrig, hvor bitterlig de græd, da jeg rejste. Drengen saae stivt, vidste ikke hvad der var paa Færde. Afskeden var heller ikke mig let. Var jeg kun i Norge. Der ere nu venteligen Havnene tilfrosne.

Jeg skriver uordentligt; thi jeg skriver i en Krostue, hvor andre skikkelige Folk have ligesaa megen Ret til at være som jeg. – Men der er dog noget Selskab.

Naar Du flytter, glemmer Du ikke, at det er Skik og høfligt ikke at tage med hvad der paa en Maade kan ansees for naglefast, saasom Klokkestrængen uden for min Dør, de Jernstænger med Kroge til Uldgardinerne ved min Dør og den der gaar ud til Kiøkkengangen, og hvilke Indretninger vi ellers have giort, der ikke ere mange. – Saaledes maae Du ej heller tage med Forhøjningen i Dagligstuen. Den passer der, men maaske ikke hvor vi komme. Jeg husker nu ikke flere. – Lod vi Forhøjningen forfærdige, lod Bøye den male.

Naar NIELS¹⁹ kommer ud fra Hospitalet, vil han vel betle om Mad hos Dig. Men Du skal ikke give ham Middagsmad; men hellere give ham 1 rdl. om Ugen indtil videre og for en Tid. Før mig det til Regning. I Begyndelsen vil han vel omkomme, hvis han ikke nyder nogen Understøttelse. Ogsaa kunde Du vel forskyde ham de 3 Rdlr., han skal skylde paa Frederiksberg, mod at han bringer Dig tilbage de Bøger, han har fra Dig. Er det hans Alvor at blive et skikkeligt Meneske, var det haardt aldeles at slaae Haanden af ham.

Nu vexler vel Helene og Laura om at følge med paa Comedie i Faders Sted. Det vil dog gjøre dem Fornøjelse. Jeg vilde saa gjerne at de med Behagelighed maatte føle deres Tilværelse.

5 Jan. 1809.

Endnu i Dag lige nær. Klart Vejr, stille, eller svag Norden Vind, stærk Frost, Solskin, skjønt Vejr nok, men ikke for mig der er her i Arrest, og ønsker at komme ud af den. – Taalmodighed! –

Det er nu den 6te Dag jeg ligger her, og 14 Dage siden jeg forlod Kiøbenhavn. Var jeg kommen hid 2 Dage før, var jeg strax kommen over. Men dette havde jeg ikke naaet ved at rejse 2 Dage før fra Kiøbenhavn, thi jeg var derfor ikke før kommen over Beltet. Siden jeg kom hid, har der ingen Lejlighed været, uden med en Kaper fra Arendal. Men, foruden at der ingen Beqvemmelighed var for mig inden Borde, vilde jeg ikke gaae med en Kaper, af mange Aarsager. Fra Fladstrand²⁰ har det været umuligt at komme over. Havnen der er tilfrossen, og Rejsen derfra er forbunden med langt større Fare²¹. Jeg venter da roligere paa mit lille Skib, der endnu staaer paa tørt Land, og som venter paa højere Vand. Kommer dette og Vinden bliver god, er Tiden nu beqvem, da det er mørkt om Aftenen, og Maaneskin om Morgenens, da den norske Kyst skal anløbes. Kom der et godt norskt Fartøj hid, kunde jeg vel fristes til at vælge det. – Jeg snakker med Dig om Vejr og Vind. Du maa undskylde det; thi jeg tænker næsten ikke paa andet. – Imidlertid lever jeg her efter Omstændighederne meget vel, er frisk, og drager efter Befaling megen Omsorg for min Helbred, da jeg ventelig vil komme til at behøve den paa Resten af min Rejse; thi jeg er endnu ikke mere end halvgaaen.

6 Jan. 1809.

I Nat har Vejret forandret sig. Vinden sydlig, tyk Luft, mindre koldt. Nu er der noget Haab. Maaskee kunde jeg i Morgen eller Overmorgen Aften forløses af mit Fængsel²². Comm. Risbrigh har lovet mig at melde Dig med Posten, naar jeg er afgaaen. Det rapporteres herfra til ham. Selv vil jeg strax jeg kommer ind i Norge, melde Dig, at hverken Engelsmanden eller Svensken fik fat paa mig den Gang. Andet frygter jeg ikke for. Min Skipper fra Arendal, som gaaer med som Passager og er vel kiendt paa Kysten og er en rask Mand vil vel tage Vare paa, at jeg ikke strander.

Hels alle. – Lev vel

N TØNDER LUND.

TILLÆG

NIELS TØNDER LUND TIL CHRISTIAN RAMUS

Løkken i Vensyssel den 2 Jan. 1809.

Jeg maatte forlade Kiøbenhavn saa over Hals og Hoved, og efterlade saa meget uafgiort og uordnet, at jeg haaber og udbeder mig, at H^r Professoren ville gunstigen undskylde, at jeg ej helsde paa Dem og bød Dem Farvel

Til Vahls Medaille har jeg oppebaaret

af Reg. Chir. COLSMANN ²³	- 15 rdl.
HOFFMANN BANG ²⁴	- 40 -
min egen Subscription	- 10 -
	<hr/>
	- 65 rdl.

Jeg har skrevet min Kone til, at udbetale denne Sum, naar H^r Professoren maatte ønske det. De ville da derom henvende Dem til hende. - Mit Bidrag bliver større naar og eftersom det gøres fornødent.

Jeg ligger siden i Fredags i denne berømte By paa Vestkanten af Vensyssel, og venter efter mørkt Vejr, Storm og denne føjelig, for at snige mig over til Norge. Det er ikke Bølger, Uvejr og Skiær der frygtes, men Fiender. Man maae ikke tabe Modet. Blandt Fiendernes Tal høre og Kulden.

Et glædeligt Nyt Aar og megen Held paa Deres Bane ønskes H^r Professoren oprigtigen af Deres ærbødige Tiener

N. TØNDER LUND.

De i dette Brev omtalte 65rd ere mig ved ST H^r Kammerherre SEHESTEDH²⁵ betalte.

RAMUS.

NOTER

¹ Kaptajnløjtnant i Søetaten, senere kar. Kommandør Greve Frederik Christopher Just Gerhard Trampe (1772-1848) var 1808-10 Leder af Postoverfarten og Transporter fra Korsør. ² Anne Marie Rosted, f. Borch (1749-1825), Enke efter Forpagter af Anneberggaard i Højby S., senere Gæstgiver i „Prinsen“ i Roskilde Carl Christian Rosted (1741-1787); Madammen førte Gæstgiveriet videre efter hans Død (Albert Fabritius: Anders Andersen Borch's Descendenter, 1933, S. 4; Roskilde

Tidende 22. Juli 1933). ³ Nordmanden Iver Simesen Vedske; omkom sammen med Tønder Lund paa Rejsen til Norge. ⁴ Konsumptionsinspektør i Slagelse siden 1804 Niels Rosing Bull (1760–1841). Han var Nordmand og tidligere Kaptajn i Landetaten og blev 1812 forflyttet til Aarhus som Toldinspektør; døde som Etatsraad. Gift 1797 med Else Sophia Meldal (1769–1813). ⁵ Louise Deichmann (1786–1845), Datter af Lærer ved Landkadetakademiet, Krigsassessor Jens Deichmann (1749–1812). Hun døde ugift. Den kvindelige Del af Familien synes ikke at have sat hende saa højt som Husets Herre. Fru Helene Holst fortæller: „Paa den Tid fik vi en Lærerinde Louise Deichmann, som blev indtil jeg var 13 Aar. – Meget heldig var hun vist egentlig ikke, vi maatte altid have endeel Lærere foruden. Hun var Datter af en Fransk lærer ved Landcadetacademiet saa Fransk kunde hun ret godt ogsaa Haandarbejde og lidt Tegning. – Moder var ikke meget tilfreds med hende, men beholdt hende, da hun nu engang var vant til hende – indtil et Par meget uheldige Forlovelser efter hinanden bevirkede at hun kom fra os.“ ⁶ Emanuel Blom, Amtmand i Hjørring 1803, Stiftamtmand i Viborg 1813–20. Han var Nordmand, oprindelig Officer, tjenstgjorde i flere Perioder i Norge, bl. a. som Kaptajn ved det delmenhorstske Infanteriregiment. ⁷ Fru Tønder Lunds Moder var født Meincke. ⁸ Kommandørkaptajn, senere kar. Viceadmiral Friderich Christian Risbrich, der under Slaget paa Reden 1801 havde været Chef for Blokskibet Wagrien, blev 14. Juli 1808 beordret til at rejse til Jylland for derfra at organisere Transporten af Fødemidler til Norge og var 1808–14 Leder af Norges Providering. ⁹ Den tidligere kommanderende General i Nørrejylland, General af Infanteriet, Kammerherre, Greve Adam Ludvig Moltke (1743–1810). ¹⁰ Kammerherre Ditlev Pentz (1744–1821) til Rantzausgave, Stiftamtmand i Aalborg 1793–1815. ¹¹ Københavnsk Avis, grundlagt 1803 af Boghandler K. H. Seidelin. ¹² Amaliegade Nr. 131. Gaarden, der laa, hvor nu Ny Toldbodgade munder ud i Amaliegade, var opført 1770 mellem Amaliegade og Ny Toldbodgade; den blev nedrevet 1859. Lejligheden paa 1. Sal var en Slags Embedsbolig, og som betaltes med 200 Rdlr. aarlig, havde sidst været beboet af Deputeret i Finanskollegiet, Konferensraad Johann Nicolai Tetens (1736–1807), der døde 14. August 1807. Tønder Lund havde overtaget den i Sommeren 1808 med Indflytning i Foraaret 1809 for Øje; Enken flyttede da ogsaa derind April d. A. ¹³ Toldskriver, Justitsraad Hans Boye (1745–1815), g. m. Digterinden Birgitte Cathrine Boye. Han ejede Gaarden paa Hjørnet af Blancogaden (Fredericiagade) og Amaliegade (Matrikelnr. 147), hvor Tønder Lund boede i Stueetagen. ¹⁴ Til Vestindisk Handelskompagnis Gaard hørte en stor Have, der er skildret i Julie Sødrings Erindringer fra min Barndom og Ungdom, 1894, S. 44 ff. ¹⁵ Frederik Ludvig Holbøll (1765–1829), fra 1794 Gartner ved Botanisk Have. ¹⁶ tit. Professor Christian Ramus (1765–1832), Numismatiker, Inspektør ved den kgl. Mønt og Medaillesamling paa Rosenborg. ¹⁷ Botanikeren Martin Vahl (1749–1804) døde 24. December 1804. Tønder Lund, der havde været hans nære Ven gennem mange Aar og flere Gange varetaget hans Interesser, sendte sammen med Prof. Ramus 30. Januar 1805 en Opfordring til den store Botanikers øvrige Venner om ved Subskription at tilvejebringe en Medaille til Minde om ham. Aversen skulde forsynes med Vahls Portræt, Reversen indeholde en allegorisk Fremstilling, der hentydede til hans Gerning som Naturforsker, forsynet med en passende Inskription. Omkostningerne ansloges til ca. 500 Rdlr. 20. Juli indrykkede de yderligere i Lærde Efterretninger 1805, Nr. 29, en Anmodning om at indsende Forslag til denne Revers inden 20. Oktober s. A.; den bedste Idé belønnedes med 50 Rdlr.; Prisen blev imidlertid først 1. December 1807 tildelt Filologen Torkel Baden. Imens

havde Medaillør Peter Leonhard Gianelli (1767–1807) skaaret Stemplet til Portræt-siden, men blev syg og døde, inden han kunde gaa i Gang med Reversen, som blev overdraget til Maur. Frumerie i Stockholm, da man savnede habile Medaillører i Danmark; 20. September 1810 kvitterer han for sit Honorar. Paa dette Tidspunkt var Tønder Lund, der sammen med Ramus havde modtaget Indbetalingen af Subskribenternes Bidrag, forlængst død. Medaillens bevægede Historie var dog endnu ikke ude. Ved Prøveprægningen sprang Aversstemplet; der maatte skæres et nyt af J. Conradsen. Endelig 11. Oktober 1813 blev der præget 3 Eksemplarer i Bronze; Sølvpriserne var saa høje, at den endelige Prægning maatte udsættes. Først i Marts 1815 afsluttes Regnskabet og tilstilles Subskribenterne. Det havde været Ramus' og Tønder Lunds Hensigt, at Medaillen skulde præges i Sølv, og at der udenfor Subskriptionen skulde uddeles Eksemplarer til Vahls Enke og Børn samt til forskellige udenlandske Videnskabsmænd. Saavidt det kan ses, blev der imidlertid paa Grund af de daarlige Tider kun præget 1 Sølvmedaille – Eksemplaret, der ifølge Loven skulde afleveres til Den kgl. Mønt- og Medaillesamling – og 24 Eksemplarer i Bronze (Papirer vedrørende Vahls Medaille i Mønt- og Medaillesamlingen, Nationalmuseet). ¹⁸ Iste Administrator og Kasserer (fra 1809: Enc-Administrator) ved Vestindisk Kompagni Wilhelm Hansen Topsøe (1758–1826); han boede paa 2. Sal i Gaarden Amaliegade Nr. 131. ¹⁹ Tønder Lunds Søstersøn Niels Tønder Lund Gunnerus (1786–ca. 1811), Søn af Foged paa Inderøen i Trondhjems Stift, senere Amtmand i Nordre Bergenhus Amt Niels Dorph Gunnerus og Margrethe Christiane Lund. Han var Revisions-assistent i Generaltoldkammeret, blev senere Toldbetjent i Fredericia, men virkede paa samme Tid som en ilde anset Litteratus – A. S. Ørsted kalder ham i sine Erindringer „en den Tid meget berygtet Bladskriver Gunnerus“ (Af mit Livs og min Tids Historie, I, 1851, S. 245) –, der udgav forskellige blandede Tidsskrifter og nogle Pjecer, og som indlod sig i en Række Pressefejder, der bragte ham flere Sagsanlæg paa Halsen. Om ham skriver Fru Helene Holst: „En Søstersøn af Fader, uheldigviis opkaldt efter ham Niels Tønder Lund Gunnerus hører ogsaa til den Tid. – Fader havde megen Sorg af ham, og maatte tilsidst forbyde ham at komme i vores Huus – han gjorde sig især meget bekendt ved at skrive i slette Blade fornærmelige Artikler imod agtværdige Folk, som paadrog sig hans Unaade og han var saa uartig mod Fader altid at sætte sit fulde Navn undet. – Før han blev Skribent spiste han hver Dag hos os og var mig altid ubehagelig. Han døde omtrent 1811.“ ²⁰ Nuværende Frederikshavn. ²¹ Endnu 21. December 1808 melder Stationsofficeren, Premierløjtnant Henne fra Fladstrand, at 2 engelske Linieskibe, 1 Fregat og 1 Kutter krydser ved Skagen og hindrer Afsendelsen af Proviantskibe til Norge (C. F. Wandel: Søkrigen i de dansk-norske Farvande 1807–14, 1915, S. 142). ²² Afsejlingen fandt først Sted Natten mellem 11. og 12. Januar. ²³ Johannes Colsmann (1771–1830), Regimentskirurg, 1808 Professor ved Kirurgisk Akademi; senere Generaldirektør for Kirurgien, Botaniker. ²⁴ Stamhusbesidder Niels Hofman (Bang) til Hofmangsgave (1776–1855), Botaniker, Elev og nær Ven af Vahl. ²⁵ Tønder Lunds Elev og Ven Kammerherre Ove Ramel Sehested (1757–1838), 1. Deputeret i Økonomi- og Kommercekollegiet, 1824 Medlem af Gehejmestatsraadet. Som Tønder Lund var han Medstifter af Selskabet for Naturhistorien 1789; sammen ejede de den i Indledningen nævnte store Insektsamling, der 1810 købtes af Staten.